

Samenvatting instrumenten rondom vroeg signalering dementie en contouren voor toekomst

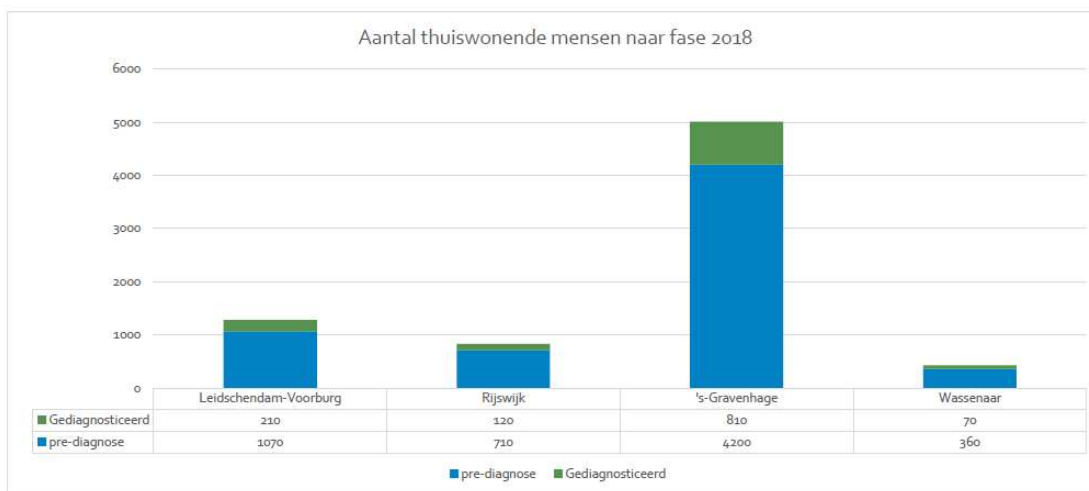
Vroeg signalering dementie – het hoe en waarom

In regio Haaglanden zien we dat van alle mensen die signalen van dementie ervaren slechts 16% gediagnosticeerd is. Dit hoeft geen probleem te zijn. De diagnose is namelijk een behoorlijk ingrijpende gebeurtenis en soms kan het prettiger te zijn door te leven zonder te weten wat diagnose en bijbehorende prognose is.

Echter zien we ook mensen die, doordat er geen diagnostiek heeft plaatsgevonden, niet de juiste zorg en ondersteuning krijgen. Een deel van deze mensen raakt in crisis waardoor zij uiteindelijk genoodzaakt zijn om naar het ziekenhuis of verpleeghuis te gaan voor acute/crisis zorg. Dit had in veel gevallen voorkomen kunnen worden indien er proactieve zorgplanning had plaatsgevonden en de-escalatie vanuit dementiezorg. Die dementiezorg is vaak pas beschikbaar op het moment dat de diagnose is gesteld.

Het al dan niet starten van een diagnostisch traject is maatwerk. Op basis van signalen kan de zorgprofessional de afweging maken of diagnostiek in de situatie helpend is of dat monitoring op dat moment beter passend is.

In beide gevallen (start van diagnostisch traject en monitoring) is het van belang dat signalen van dementie opgemerkt en adequaat opgepakt worden.

Figuur 3: Thuiswonende mensen met dementie (al dan niet) gediagnosticeerd. Bron: WoonZorgwijzer (2018)

Er zijn vele signaleringsinstrumenten voor signalering van dementie. Sommige instrumenten richten zich op het grote publiek, andere signaleringsinstrumenten richten zich op zorgprofessionals, van doktersassistenten en verzorgenden tot verpleegkundigen en artsen. Op de volgende pagina volgen een aantal instrumenten en hulpmiddelen per doelgroep

Signaleringsstool: De 10 signalen van dementie:

1. Vergeten van nieuwe informatie
2. Problemen met dagelijkse handelingen
3. Vergissing met tijd en plaats
4. Taalproblemen
5. Kwijtraken van spullen
6. Beoordelingsvermogen
7. Terugtrekken uit sociale activiteiten
8. Veranderingen in gedrag en karakter
9. Onrust
10. Visuele problemen (problemen met zien)

(Bron: Alzheimer Nederland)

Vroegsignaleren van dementie

Ook u kunt zorgen dat cliënten met signalen van dementie tijdig adequate zorg en hulp krijgen.

Hoe?

Let tijdens uw werk bij cliënten onder andere op de volgende mogelijke signalen van dementie:

- ▶ Achterdochtig zijn (vroeger niet).
- ▶ Laten liggen van bedorven voedsel in koelkast.
- ▶ Niet goed meer kunnen bedienen van apparaten, zoals koffiezetapparaat, wasmachine en tv.
- ▶ Onverzorgd uitzien (vroeger niet).
- ▶ Telkens vergeten welke dag het is.
- ▶ Telkens herhalen van dezelfde vragen of verhalen.
- ▶ Verdwalen op bekend terrein.
- ▶ Vergeten van afspraken (vroeger niet).
- ▶ Voortdurend zoeken naar spullen (vroeger niet).

Herkent u één of meerdere van deze signalen?

Bespreek deze problemen met de cliënt en geef het advies om de problemen te bespreken met de huisarts.

Bron: Signaalkaart uit Zorg voor veilig module Vroegsignalering van dementie 2011

Omgaan met 'niet pluis' gevoelens

Het kan voorkomen dat een consult of ander contact met een patiënt leidt tot twijfels over het cognitief functioneren van die persoon. Een hulpmiddel om die 'niet-pluis' gevoelens te concretiseren is de Observatielijst voor vroege symptomen van Dementie (OLD). Deze observatielijst helpt om de signalen te ordenen en te scoren.
<https://www.zorgvoorbeter.nl/docs/PVZ/vindplaats/Dementie/OLD.pdf>

Wanneer naasten op het spreekuur komen met vragen over een patiënt waarbij een vermoeden van dementie ontstaat, dan kan de Verkorte Informant Vragenlijst over Cognitieve Achteruitgang bij Ouderen (IQCODE-N) meegenomen of afgenomen worden. Ook hieruit volgt een score die gebruikt kan worden om te bepalen om wel of niet een diagnostisch traject te starten.
http://www.psychiatrienet.nl/system/subcategories/pdfs/000/053/211/original/IQCODE-N_vragenlijst.doc.pdf?1396886000

NHG standaard M21 Dementie (2020)

Veelvoorkomende signalen van dementie zijn geheugenklachten, sociaal onaangepast gedrag en stoornissen in de uitvoerende functies.

Wees alert op minder specifieke signalen, zoals:

- schaaftwonden, schrammen, blaren
- valneiging en/of loopstoornissen
- affectieve klachten, zoals apathie, depressie en angst
- verwardheid, concentratie- en oriëntatiestoornissen
- gedragsproblemen (rusteloosheid, agressie, hallucinaties)
- gewichtsverandering of veranderde eetlust

Wees ook alert op signalen uit de omgeving van de patiënt of van andere hulpverleners, bijvoorbeeld als de apotheker meldt dat een patiënt zijn medicatie niet meer komt ophalen.

Signaleren van dementie bij mensen met een verstandelijke beperking

Gedragsveranderingen die kunnen wijzen op dementie zijn lastiger te signaleren bij mensen die door bijvoorbeeld verstandelijke beperking al opvallend gedrag laten zien. Daarbij is het zo dat bepaalde oorzaken van de verstandelijke beperking, bijvoorbeeld down syndroom, een verhoogd risico op dementie geeft. Vandaar dat ook deze doelgroep extra aandacht behoeft als het gaat om signaleren en begeleiden bij dementie. Signaleren van dementie bij mensen met een verstandelijke beperking richt zich vooral op functieverlies. Wanneer mensen met een verstandelijke beperking vaardigheden verliezen of moeilijker kunnen uitvoeren, moet er gedacht worden op mogelijk cognitieve achteruitgang als gevolg van dementie. Hierbij is het van belang om de persoon goed te kennen, zodat bekend is welke vaardigheden al wel had en verloren heeft, en welke vaardigheden hij/zij nooit ontwikkeld heeft.

Signaleren van dementie bij mensen met een migratie achtergrond

Het signaleren van dementie bij mensen met een migratie achtergrond heeft een aantal complicerende factoren. Zo kan een taalbarrière veroorzaken dat signalen niet goed opgevangen worden. Ook is er in sommige culturen een andere zienswijze op dementie, het kan voorkomen dat mensen dementie een als een onderdeel zien van het ouder worden. Daarbij speelt er vaak schaamte binnen families en wordt veel in het informele netwerk opgevangen waardoor zij niet naar de huisarts komen voor onderzoek of ondersteuning. Mensen met een bepaalde afkomst (Marokkaanse, Turkse, Surinaams-Hindoestaanse achtergrond) hebben een hoger risico (3 tot 4 keer zo hoog) op het ontwikkelen van dementie dan mensen met een (meerdere generaties) Nederlandse achtergrond.

Bij het signaleren en vooral het bespreekbaar maken van een vermoeden van dementie kan het helpen om bij mensen met een migratieachtergrond gebruik te maken van de Signaleren films van Alzheimer Nederland.

(<http://signaleren.alzheimer-nederland.nl/>). Deze films zijn beschikbaar in Nederlands, Turks, Berbers en Arabisch.

Signaleren van dementie bij jonge mensen (<65 jaar)

Dementie komt ook voor bij jonge mensen. De signalen van dementie zijn anders dan bij de oudere groep mensen met dementie. Jonge mensen met dementie ervaren veel vaker veranderingen in gedrag, persoonlijkheid en functioneren terwijl het geheugen nog goed functioneert. Vaak hebben deze mensen moeite met overzicht behouden in hun activiteiten, veelal werken jonge mensen met dementie nog en wordt al snel gedacht aan een burn-out. Het niet aanslaan van de behandeling voor een depressie of burn-out kan een aanwijzing zijn. (NHG 2010) De weg van eerste signalen naar diagnostiek duurt bij jonge mensen met dementie gemiddeld 4,4 jaar.

Aanvullende informatie

Met het uitkomen van de herziene Zorgstandaard Dementie (april 2020) zijn er ook kennisdossiers ontwikkeld op verschillende thema's. Zo ook over de Niet-pluis fase en vroegsignalering: <https://www.dementiezorgvoorelkaar.nl/wp-content/uploads/2019/06/handout-niet-pluis-fase-dve.pdf>

Wilt u in de praktijk een stap verder gaan in het signaleren van dementie? Dan is de zorg voor veilig module Vroegsignalering van dementie interessant:

<https://docplayer.nl/17696975-Zorg-voor-veilig-module-vroegsignalering-van-dementie-werkmateriaal-voor-patientveiligheid-in-de-eerste-lijn.html>

Contouren voor de toekomst

Netwerk Dementie Haaglanden heeft in het meerjarenplan activiteiten opgenomen om vroeg signalering van dementie in de regio Haaglanden te verbeteren. Hiertoe zijn, in lijn met de implementatie van de herziene Zorgstandaard Dementie plannen gemaakt voor een signaleringscampagne. Deze campagne richt zich op zowel signalering van "klassieke" dementie als ook signalering van dementie bij mensen met verstandelijke beperking, mensen met een migratie achtergrond en jonge mensen met dementie. Deze drie groepen hebben specifieke kenmerken waardoor dementie vaak laat of moeizaam gesignaleerd wordt en hierdoor niet de juiste zorg op de juiste plek verleend wordt.

N.b. ten gevolge van de Covid-19 maatregelen en druk op de zorg liggen activiteiten in het project rondom vroeg signalering bij dementie in voorjaar 2020 stil. Er wordt gezocht naar methoden om de vroeg signalering ook in deze situatie onder de aandacht te brengen. Juist omdat er minder bezoeken zijn "achter de voordeur" bij kwetsbare

Algemene strategie voor verbeteren van vroegsignalering:

- Vrijwilligers en professionals in het sociale domein worden getraind in het herkennen van signalen van dementie
- Er wordt een AVG-proof methode ontwikkeld voor het melden en adequaat adresseren van signalen vanuit sociaal domein (naar voorbeeld van pilots in gebied DWO)
- Hierbij wordt gestreefd naar toeleiding richting de huisarts en indien deze drempel te hoog wordt ervaren in begeleiding vanuit vrijwilligers en professionals totdat de persoon met dementie wel wenst te starten met diagnostiek of er dermate escalatie in de situatie ontstaat dat de zorg en ondersteuning niet langer toereikend is en er specialistische dementiezorg noodzakelijk is (casemanagement dementie)

Strategie signalering van dementie bij mensen met een verstandelijke beperking

- Contact leggen met gehandicapten sector en stichting MEE
- Inventariseren van trainingsbehoefte
- Voorzien in training
- Koppeling NDH

Strategie signalering van dementie bij mensen met een migratie achtergrond

- Contact leggen met sleutelfiguren en sleutelinstanties
- Inventariseren van trainingsbehoefte
- Voorzien in training
- Vervolg project Superdivers Dementievriendelijk Den Haag

Strategie signalering van dementie bij jonge mensen met dementie

- Contact leggen met bedrijfsartsen
- Organiseren geaccrediteerde nascholing om alertheid op dementie bij specifieke klachten te vergroten

